Ny arbetsmarknadsprognos:

Läkarbrist kan förväntas efter år med stort överskott

Utbudet av läkare i Sverige – omräknat till heltid – beräknas nå en topp kring år 2005 med närmare 29 000 läkare. Därefter sjunker antalet till ca 28 100 år 2010, 26 100 år 2015 och 24 700 år 2020. Efterfrågan på läkare kan väntas överstiga tillgången någon gång efter år 2010. Under de närmaste fem åren växer dock läkaröverskottet till som mest mellan 1 700 och 2 400 heltidsanställda, för att sedan dala brant.

Den prognosen görs i den senaste rapporten från Samnordisk arbetsgrupp för prognos- och specialistutbildningsfrågor (Snaps), med företrädare från samtliga nordiska läkarförbund. Det gemensamma prognosarbetet har nu pågått i drygt 20 år, och årets rapport är den tionde i ordningen.

Målen med arbetet är bl a att främja en balanserad läkararbetsmarknad i varje nordiskt land och att utforma utbildning och behörighetsregler så att den gemensamma nordiska läkararbetsmarknaden kan bibehållas. Även det internationella utbytet bör underlättas.

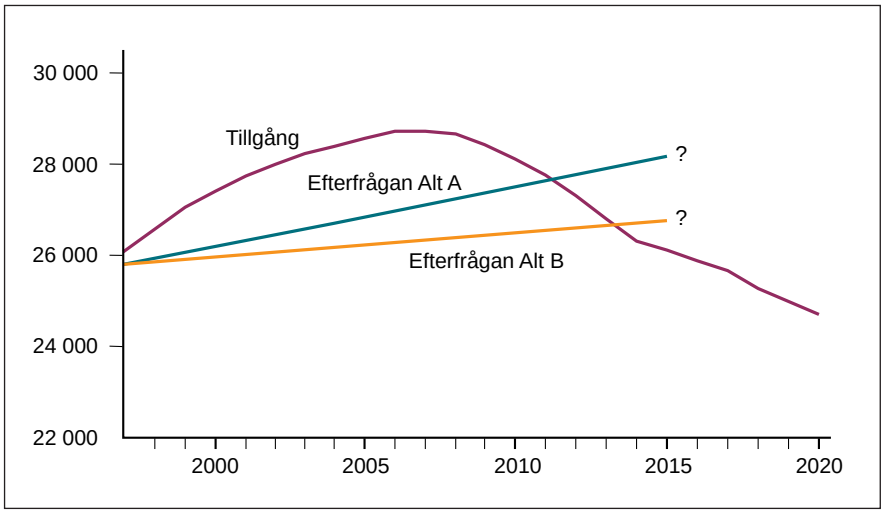
Arbetsgruppen understryker som vanligt att prognoserna inte får uppfattas som att »så här kommer det att bli». En riktigare beskrivningen är att »så här kan det bli på grund av de val som vi redan har gjort». Nya politiska beslut kan t ex förändra bilden – vilket kan vara behövligt för att korrigera en icke önskvärd utveckling.

Två alternativ för efterfrågan

I prognoserna för respektive land redovisas en beräkning av läkartillgången fram till år 2000. Beräkningarna för efterfrågan har 2015 som slutår, beroende på osäkerheten om den ekonomiska utvecklingen.

För efterfrågan redovisas två alternativ. Alternativ A bygger på antagandet om en relativt god ekonomisk tillväxt plus medicinskteknisk utveckling, vilket för Sverige skulle innebära en årlig tillväxt av läkarefterfrågan med 0,5 procent.

I alternativ B utgår man från en mindre gynnsam ekonomisk utveckling. För svenskt vidkommande antas att den politiska ambitionen i så fall förblir 1 läkare per 320 invånare. Utifrån SCBs beräkning av befolkningsökningen i Sverige väntas efterfrågan då växa med 0,2 procent per år.

Figur 1. Tillgång och efterfrågan på läkare i Sverige, heltidsarbetande läkare.

Danmark och Norge ser den mera optimistiska prognosen som mest sannolik för deras vidkommande, medan övriga länder bedömer B-alternativet som mest troligt för den egna utvecklingen.

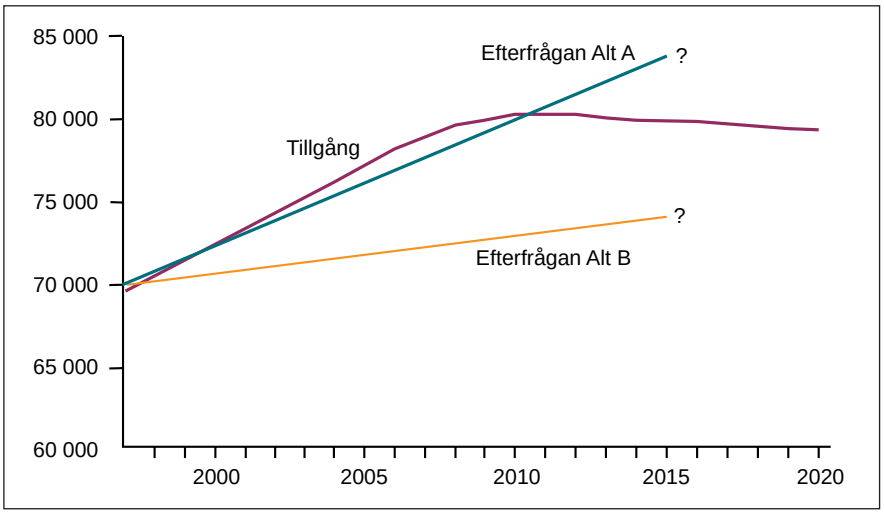
Antalet läkare ovisst

Utgångspunkten för de svenska beräkningarna är att det för närvarande finns ca 29 000 läkare under 65 år i Sverige. Märkligt nog – i statistikens förlovade land – går det emellertid inte att få fram exakta siffror – alla källor har vissa brister.

Enligt Socialstyrelsens register fanns 29 578 legitimerade läkare 1997. Men det är inte känt hur många av dem som är verksamma i Sverige – många har återvänt till sina hemländer, t ex Danmark. Vidare ingår inte de ca 2 000 läkarna med enbart läkarexamen.

Läkarförbundets medlemsregister redovisar 27 500 medlemmar under 65 år bosatta i Sverige 1997. Ca 95 procent

Figur 2. Tillgång och efterfrågan på läkare i Norden, heltidsarbetande läkare.

Minskande arbetslöshet bland läkare hittills i år

Antalet ST-platser stiger också kraftigt

Antalet arbetslösa läkare har minskat under våren 1998, visar uppgifter från både akademikernas arbetslöshetskassa AEA och Arbetsmarknadsstyrelsen AMS som sammanställts av Läkarförbundet. I juli fick 117 medlemmar ersättning från AEA, medan 600 var anmälda som arbetslösa enligt AMS-statistiken.

Av de 117 i AEA-statistiken var majoriteten – 64 – medlemmar i Sylf, medan 24 tillhörde ÖF. I övrigt avser arbetslöshetssiffrorna 12 företagsläkare, 7 distriktsläkare och 3 militärläkare, samt 7 läkare med examen från land utanför EU/EES utan svensk legitimation.

Av de arbetslösa läkarna är 51 procent kvinnor. Det kan ses i relation till att kvinnornas andel av medlemskåren är 38 procent. Antalet specialistkompetenta bland de arbetslösa läkarna var 44 (38 procent).

Sett över en längre period kan man konstatera att läkararbetslösheten nu är nere på samma nivå som första halvåret 1992. Därefter steg siffrorna för att nå toppar kring 250 AEA-ersatta läkare under åren 1994 och 1997. Som lägst var antalet arbetslösa ca 150 under de gångna sex åren.

AMS-siffrorna

Även AMS-statistiken uppvisar två toppar med nära 1 000 arbetslösanmälda läkare under de gångna åren. Under 1998 har antalet minskat från ca 800 till 600 i juli månad.

Av dessa var 293 helt arbetslösa, 86 deltidsarbetslösa samt 221 i arbetsmarknadsåtgärder såsom beredskapsarbete, ALU, AMU, arbetsplatsintroduktion etc. Av gruppen »helt arbetslösa» var 45 procent kvinnor och hälften hade utländskt medborgarskap. Främst kommer dessa läkare från Östeuropa och Asien.

Fler ST-anställningar

En glädjande tendens för de yngre läkarna är att antalet utannonserade ST-anställningar under första halvåret 1998 ökade till 527. För hela 1998 pekar detta mot en siffra på ca 1 000 ST-jobb.

Under de senaste åren har antalet ST som utannonserats i Läkartidningen och Post & Inrikes tidningar uppgått till endast ca 500–600 per helår. Sex landsting har hittills i år utannonserat fler ST än under hela 1997.

Även i vissa specialiteter kan man se en stark tillväxt, men någon slutsats om den geografiska och specialitetsvisa fördelningen är ännu svår att dra, framhåller Kerstin Johansson, statistikansvarig vid Läkarförbundet. •

Aktuell remiss

Sveriges läkarförbund har från Socialstyrelsen fått på remiss Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om åtgärder mot överföring av smitta vid blodtransfusion. Ärendet handläggs på förbundets utredningsavdelning av Robert Wahren. Remissvar måste vara förbundet till handa senast 23 oktober.

av alla läkare uppskattas vara anslutna till förbundet – uppräknat till 100 procent skulle antalet läkare i Sverige bli ca 29 000.

Andra antaganden

Prognosen utgår från att 925 studerande togs in till läkarutbildning 1992 och 1 045 år 1993. Därefter beräknas en antagning av 900 per år, med en genomsnittsålder på 22 år. Grundutbildningen antas ta i genomsnitt 6 år och bortfallet beräknas till 15 procent per år.

Andelen kvinnliga studerande har kontinuerligt ökat, och i rapporten antas att 50 procent av nytillskottet läkare är kvinnor.

Vidare antas att 200 läkare med utländsk examen får svensk legitimation varje år, varav 100 med utomnordisk examen stannar i Sverige och antas vara verksamma här i 30 år.

Yrkesverksamhetsgraden bland läkarna beräknas vara 95 procent. Ännu ett antagande är att ca 100 läkare per år avlider före 65 års ålder.

Tabell I. Tillgång och efterfrågan på heltidsanställda läkare i Sverige.

		Efterfrågan		Överskott + Underskott –	
År	Tillgång	Alt A	Alt B	Alt A	Alt B
1997	26 100	25 800	25 800	+ 300	+ 300
2000	27 400	26 200	26 000	+ 1 200	+ 1 400
2005	28 600	26 900	26 200	+ 1 700	+ 2 400
2010	28 100	27 500	26 500	+ 600	+ 1 600
2015	26 100	28 200	26 700	– 2 100	– 600
2020	24 700	–	–	–	–

Resultat

Med dessa förutsättningar och med omräkning av deltid till heltid (någon arbetstidsförkortning har inte antagits) kommer arbetsgruppen fram till det resultat som redovisas i Tabell I respektive Figur 1.

Sammanfattningsvis tyder siffrorna på att Sverige kommer att ha ett läkaröverskott fram till efter år 2010. Sedan ökar pensionsavgångarna kraftigt och ett underskott uppstår. Om det temporära överskottet inte kan beredas arbete blir underskottet än mer markerat, framhålls det.

För Norden som helhet visar den sammanvägda prognosen att den beräknade läkartillgången ligger väsentligt över efterfrågan i alternativ B. I det expansiva alternativet A förutses däremot läkarbrist uppstå efter år 2010 (Figur 2). •